

Тема: Інтенсифікація виробництва та НТП

План

1. Процес інтенсифікації – закономірний шлях розвитку с/г. Фактори, що зумовлюють ефективність інтенсифікації виробництва.
2. Критерії і показники рівня та економічної ефективності інтенсифікації.
3. Основні напрями інтенсифікації: хімізація, комплексна механізація і автоматизація виробництва, меліорація, впровадження інтенсивних технологій в рослинництві і тваринництві, удосконалення економічних методів господарювання.

1. Процес інтенсифікації – закономірний шлях розвитку с/г. Фактори, що зумовлюють ефективність інтенсифікації виробництва

Сільське господарство може розвиватися двома шляхами: **екстенсивним** чи **інтенсивним**.

У *першому випадку* обсяги виробництва продукції збільшуються за рахунок розширення посівних площ, збільшення поголів'я тварин, як правило, при незмінному рівні техніки і технології. В *другому* — за рахунок поліпшення використання виробничих ресурсів на основі широкого використання досягнень науково-технічного прогресу, що сприяє підвищенню врожайності сільськогосподарських культур, продуктивності худоби та птиці.

Оскільки екстенсивні чинники збільшення виробництва сільськогосподарської продукції обмежені, інтенсифікація сільського господарства в умовах науково-технічного прогресу набуває виняткового значення і є основним напрямом його розвитку.

Основними передумовами переходу до інтенсивного сільського господарства є, по-перше, необхідність дальшого збільшення виробництва сільськогосподарської продукції, по-друге, обмеженість орно-придатних земель і, по-третє, нагромадження матеріальних засобів і коштів у підприємствах для інтенсивного розвитку виробництва.

Інтенсифікація сільського господарства - це концентрація виробничих ресурсів на одній і тій самій земельній площі замість розподілу їх між різними земельними ділянками. При цьому інтенсивний розвиток сільського господарства передбачає якісне удосконалення засобів виробництва та використання прогресивних технологій.

Основними факторами (напрямами) інтенсифікації є:

- Комплексна механізація, автоматизація та всебічна електрифікація виробничих процесів.
- Хімізація землеробства і тваринництва (застосування мінеральних добрив, засобів захисту рослин і тварин).
- Меліорація земель (осушення, зрошення тощо).

2. Критерії і показники рівня та економічної ефективності інтенсифікації

Мета інтенсифікації сільського господарства - збільшення виходу високоякісної продукції з розрахунку на одиницю земельної площі або на голову худоби, а також підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва.

У вивченні інтенсифікації сільськогосподарського виробництва в цілому по господарству або окремих його галузях необхідно спочатку визначити об'єкт інтенсифікації.

В аграрних підприємствах **об'єктом інтенсифікації сільськогосподарського виробництва** є загальна площа їхніх сільськогосподарських угідь.

Об'єктом інтенсифікації рослинництва є площа ріллі, а тваринництва в цілому - умовне поголів'я продуктивної худоби аграрного підприємства.

При вивченні інтенсифікації виробництва **окремих видів продукції** (зерна, цукрових буряків, молока, свинини тощо) **об'єктом інтенсифікації** є площа посіву відповідної культури або середньорічне поголів'я окремого виду продуктивної худоби.

Основними критеріями рівня економічної ефективності інтенсифікації є:

- Урожайність і продуктивність тварин;
- Продуктивність праці;
- с/в;
- рентабельність.

У процесі інтенсифікації сільського господарства до землі застосовують різноманітні засоби виробництва і живу працю сільських трудівників. У зв'язку з цим для визначення рівня інтенсивності сільськогосподарського виробництва використовують систему економічних

Показники рівня інтенсивності с-г виробництва

1. **Сума вартості основних засобів та поточних виробничих витрат (без амортизації) з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь.** Ця характеристика відображує повні затрати живої та уречевленої праці на одиницю земельної площі й розраховується тільки в цілому по сільському господарству. В розрізі окремих галузей даний показник не визначається, оскільки продукція створюється не всією кількістю основних засобів, а лише в тій частині, в якій вони споживаються і переходять на вартість створеної продукції у вигляді амортизації.
2. Важливим показником рівня інтенсивності сільського господарства є **річні виробничі витрати на гектар сільськогосподарських угідь.** Річні витрати сільськогосподарського виробництва включають частину вартості основних фондів у розмірі амортизації, віднесеної на собівартість продукції, а також вартість спожитих оборотних засобів, у тому числі і оплату праці.

Для визначення рівня інтенсивності окремо в рослинництві або тваринництві цей показник за галузями обчислюють відповідно на гектар ріллі та на умовну голову продуктивного поголів'я худоби.

3. **Вартість основних засобів виробництва з розрахунку на одиницю об'єкта інтенсифікації (1 га с/г угідь).** Цей показник характеризує суму уречевленої праці й розраховується як у цілому по господарству, так і по комплексу галузей — рослинництву і тваринництву. При цьому в кожному випадку до розрахунку беруться засоби відповідних галузей. У процесі використання основні виробничі фонди переносять свою вартість на продукцію лише частково, в розмірі річної суми амортизації, але при цьому вони створюють відповідні умови для раціонального використання матеріальних оборотних фондів. Тому зростання оснащення господарств основними виробничими фондами підвищує рівень використання і продуктивність земельних угідь, а також сприяє продуктивнішому використанню поголів'я худоби.
4. **Затрати живої праці з розрахунку на 1 га с/г угідь.** Інтенсифікацію сільськогосподарського виробництва здійснюють на основі використання досягнень науково-технічного прогресу, що сприяє впровадженню комплексної механізації і автоматизації виробничих процесів. Тому, на відміну від інших показників, затрати праці на одиницю земельної площі у процесі інтенсифікації закономірно зменшуються. Це відображає відповідні зміни у співвідношенні затрат уречевленої і живої праці з підвищенням технічної озброєності сільського господарства.

Основні *результативні показники інтенсифікації сільського господарства* - це вартість валової продукції, валовий і чистий дохід та прибуток з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь. В окремих галузях аграрного підприємства результат інтенсифікації виражається у підвищенні врожайності сільськогосподарських культур або продуктивності окремих видів худоби і птиці.

Підвищення рівня інтенсивності сільськогосподарського виробництва має не тільки збільшити вихід продукції з гектара земельної площі, а й скоротити затрати праці й коштів на її одиницю.

Показники економічної ефективності інтенсифікації

Економічна ефективність інтенсифікації характеризується системою показників, які поділяють на *вартісні та натуральні*:

1. Обсяг валової продукції з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь. Збільшення обсягу виробництва продукції з 1 га свідчить про підвищення ефективності використання земельних ресурсів і тих вкладень, які спрямовуються у виробництво сільськогосподарської продукції.

2. Обсяг валової продукції, валового та чистого доходу, прибутку з розрахунку на одиницю виробничих витрат, одиницю вартості основних та оборотних виробничих фондів, 1 люд-год, одного середньорічного працівника. Останні два характеризують продуктивність живої праці й рівень використання трудових ресурсів. Підвищення рівня цих показників свідчить про зростання продуктивності праці на основі механізації та автоматизації виробництва, впровадження нових технологій, селекції та насінництва, інших факторів інтенсивного розвитку.

3. Фондовіддача, фондомісткість

4. Собівартість одиниці продукції, яка характеризує рівень затрат уречевленої та живої праці в грошовому виразі. Зниження собівартості свідчить про підвищення економічної ефективності інтенсифікації і, навпаки, її підвищення — про зниження ефективності інтенсифікації.

5. Рентабельність виробництва, яка характеризується двома показниками: рівнем рентабельності та нормою прибутку. *Норма прибутку* визначається відношенням маси прибутку до суми основних та оборотних фондів сільськогосподарського призначення і виражається в процентах. Більшою мірою вона характеризує ефективність використання виробничих фондів. *Рівень рентабельності* визначається відношенням прибутку до повної собівартості продукції, виражається в процентах і характеризує масу прибутку з розрахунку на одиницю грошових витрат, пов'язаних із виробництвом та реалізацією продукції.

3. Основні напрями інтенсифікації: хімізація, комплексна механізація і автоматизація виробництва, меліорація, впровадження інтенсивних технологій в рослинництві і тваринництві

На сучасному етапі *основними напрямами інтенсифікації сільського господарства є такі*:

- комплексна механізація і автоматизація виробництва, хімізація рослинництва і тваринництва, розвиток сільськогосподарських меліорацій, організаційно-економічні заходи (спеціалізація і концентрація виробництва, впровадження прогресивних форм організації і оплати праці), широке використання досягнень науки і передового досвіду.

Впровадження комплексної механізації і автоматизації виробництва передбачає створення високопродуктивних і досконалих систем машин з урахуванням особливостей галузей сільського господарства.

Хімізація сільського господарства є одним з основних напрямів його інтенсифікації. Особливого значення набуває застосування мінеральних добрив з метою підвищення врожайності сільськогосподарських культур і прискорення окупності додаткових вкладень. Високоєфективне використання хімічних засобів (білково-вітамінних добавок, вітамінів, кормових антибіотиків, мінеральних кормових добавок, консервантів кормів, засобів захисту тварин від хвороб і комах та ін.) у кормовиробництві і тваринництві.

Важливим напрямом інтенсифікації сільського господарства є *меліорація земель*, яка забезпечує підвищення продуктивності сільськогосподарських угідь і економічної ефективності виробництва.

Меліорація - це дієвий чинник і в багатьох випадках необхідна умова підвищення родючості земель, що є основою високих і сталих урожаїв сільськогосподарських культур.

Одним із напрямів інтенсифікації є ***спеціалізація сільськогосподарського виробництва***. Спеціалізація аграрних підприємств неодмінно супроводжується *концентрацією* виробництва в усіх галузях, що сприяє підвищенню його ефективності. Для дальшої інтенсифікації сільського господарства великого значення набувають виведення і впровадження у виробництво більш урожайних сортів сільськогосподарських культур та високопродуктивних порід худоби, пристосованих індустріальних технологій.

Питання для закріплення вивченого:

1. В чому суть екстенсивної та інтенсивної форми збільшення виробництва сільськогосподарської продукції?
2. Що передбачають додаткові вкладення на одну і ту ж саму земельну площу?
3. Які чинники переходу країни до інтенсивного сільського господарства?
4. Які показники характеризують рівень інтенсивності та результат інтенсифікації сільськогосподарського виробництва?
5. Які показники характеризують економічну ефективність інтенсифікації сільськогосподарського виробництва?
6. Які основні напрями інтенсифікації рослинництва і тваринництва?